

Gay současnosti v zrcadle historie

Strnutí významu gay historie (autorova přednáška na Mezinárodním setkání evropských gayů a lesbiček ve Vídni 14. 5. 1999, pořádaném vídeňskou křesťanskou ekumenickou organizací Homosexuelle und Kirchen)

Perspektiv, jimiž lze jako oknem nahlížet do dějinné zkušenosti, je velmi mnoho a každá může přinést poučení, povzbuzení nebo varování: poměr lidí k jinakosti, řečeno více filosoficky, neboli vztah mezi většinou a menšinami, vyjádřeno sociologicky či politologicky; hned v návaznosti na to otázka hranice sexuální a erotické vyhraněnosti; problém akceptace sebe sama v rovině obou základních životních poloh, jimiž jsou víta activa a víta contemplativa; to vše se týká postavení gayů v lidské kultuře; jež lze zase nahlédnout především z těchto problémových okruhů: 1. kulturní podmínky života gayů, 2. podíl gayů na obecné kultuře a 3. problémy speciální gay-kultury.

Je přirozenou snahou organismů vylučovat ze svého hřejemství to, co je „jiné“, tělo se snaží vypudit třisku. Na druhé straně složitější organické útvary se přirozeně vyznačují větší rozmanitostí své skladby i svých vztahů k okolí. Člověk jako bytost, již Bůh dal zvlášť výrazné rozumnové a citové dispozice, je však v zásadě schopen porozumět druhému, odlišnému, „jinakému“ i v rámci svého, lidského druhu a povznést se tak nad chápání odlišného jako „třísky“ zatknuté do úžeji vyhlášené jednoty.

Takové porozumění druhému podporuje i fakt mnohdy rozmyšlených hranic trvalé erotické a sexuální vyhraněnosti. Je rozhodující pro příslušnost k společenské skupině gayů a lesbiček úmysl nebo čin? Je-li životní postoj definován už stavem duše a nikoliv až vnějším výkonem, pak do „gay-světa“ náleží i niterně vášně a fantazie středověkých duchovních, jejichž doklady jsou studovány medievalisty. A patří tam i každý z plachých příkrmovačů touhy, těch, kteří z různých důvodů převážnou část svého života tráví v nesmělých pokusech o navázání homosexuálního vztahu, aniž kdy svůj pokus dovedou do konce.

Život strávený v nenávisti k sobě vede i k trvalé zlobě vůči druhým, vůči lidstvu, vůči světu. Proto je tak důležité akceptovat sebe sama i v těch lid-

ských sránkách, jež se odlišují od většinových orientací myslí, citů a tužeb a vyrovnávat se s nimi v náplni svého bytí. Historické příklady ukazují, jak bylo těžké pobývat ve světě cizorodém vůči prožívané intimitě. Michelangelovi se význačný poměr mezi víta activa a víta contemplativa projevovat mimo jiné i trvalým traumatem: na jedné straně v něm vše nahléhalo, aby aktivně naplnil svou touhu po milovaném muži, na druhé straně očekával trest na způsob údělu bájného Titya, když ve svém rozjímání sdílel převzaty názor o hříšnosti homosexuality. O půl tisíciletí později vídeňský rodák Ludwig Wittgenstein je po celý život rozdrán rozporu mezi poctivým úsilím o křesťanskou víru a vlastní smyslností, již sám stírdavě vnímá jako nevinný vedlejší projev své osobnosti nebo jako prohřešek proti duchovnímu životu a přijatelné společenskosti.

Ze strany společnosti se však negativní poměr ke gay a lesbické minoritě utvářel v evropských historických podmínkách až postupně. Mám-li věřit badatelům, byla to nejprve světská moc a nikoliv církev, kdo začal usilovat o potlačení homosexuálních vztahů. Je věcí příslušných odborníků vyjádřit se k věci theologicky. Dějiny však ukazují, jak přesvědčivě dokládá medievalista J. Boswell, že křesťanská církev sama zprvu nebyla vůči homosexuální orientaci naladěna nepřátelsky. Tím více jde o problém interpretace křesťanské zvěsti a o uplatnění agapé, v níž starostlivá láska, pečující o druhé, nabízí porozumění i odlišným vroucím zaujetím, jež sdílají lidéš boží tvorové mezi sebou.

Podmínky života gayů a lesbiček v evropské kultuře byly ovšem nejisté i v dobách relativně větší tolerance. Lidské osudy vesměs závisely jen na vůlku štěstí a náhody. Kupříkladu na jedné straně Ralph, arcibiskup z Tours koncem 11. století zůstává přes svůj údajně dosti otevřený život z gaye neoučesitelný ve svém společenském a služebním postavení. Na druhé straně vlámský sochař Jeroen Duquesnoy mladší, obviněný ze sodomie s dvěma ministry, kteří mu stáli modelem při práci na náhrobku probiskupa z Gentu, je navdory údajným biskupovým přímluvám r. 1654 oběšen a jeho tělo spáleno. Rozdíly závislé jen na štěstě jsou také v rozmezí téže epochy, ba i uvnitř jednoho města ve zhruba stejné době. Gay Donatello požívá mimořádné úcty svého patrona Cosima Mediccejského, ač jeho intimní zaměření prý bylo známo. Mladý Leonardo se však musel obávat – tak jako mnozí jeho spoluobčané – anonymních udání, jež pak vyšetřovali Ufficiali di notte e monasteri (Noční a klášterní dozorcí), úřad zřízený přímo k vyšetřování zločinu sodomie. Zase jen fakt, že mezi podezřelými Leonardovými společníky byl mladý Tornabuone, blízký příbuzný

florentského vladáře Lorenza Mediccijského, vedl k zastavení nebezpečného vyšetřování.

V nové době následkem společenských přeměn sílí moc veřejného mínění, bez ohledu na to, je-li dobře či špatně informováno. Tím je připravena cesta k takovým tragédiím jaké představují sebevraždy odhalených gayů (např. německého ocelového magnáta Fritze Kruppa či anglického generála Sira Hectora Macdonalda) nebo skandální procesy, z nichž nej památnější je ten s Oscarem Wildeem.

S nelegálním postavením gayů a s jejich morálním odsuzováním byla vždy spojena možnost zneužití údajných informací, ať už pravdivých nebo jen vymyšlených, k profesionální, občanské i případně fyzické likvidaci člověka, anebo k jeho vydírání. Klasickým příkladem z poměrně nedávné historie je případ plukovníka Rédla, šéfa rakousko-uherské kontrašpionáže, jenž rovněž často na svých pochůzkách městem mohl ocenit půvab a krásu Vídně.

Na rozhraní devatenáctého a dvacátého století se začíná rodit představa lidských práv pro gaye (aktivita vedená E. Carpenterem a M. Hirschfeldem). Je to stálý zápas o uznání práva na soukromí a lásku. Během něj dojde nacistickým přičiněním k monstróznímu holokaustu, zahrnujícímu též hromadné vyhlazování homosexuálů. Přípomínka těchto hrůz je výraznější právě zde, nedaleko místa, kde měla centrála gestapa své vídeňské sídlo.

Většina z uvedených příkladů také již zároveň připomíná, že mnozí z nejvýznamnějších tvůrců lidské historie a kultury byli gayové. Dílo těchto umělců, vědců, myslitelů či politiků potvrzuje, že jejich specifické intimní zaměření nijak nesnižilo jejich obecné lidské hodnoty, včetně vnímavosti vůči životním problémům, jež se týkají všech lidí bez rozdílu. Navzdory tomu trpěli nepochopením ostatních, vůči jejichž starostem byli otevření, a někteří za svůj sexuální úděl doplatili dokonce životem. A přitom zrovna oni mohli plnit svou tvorbu ještě jednu velice důležitou sociální roli: stát se myšlenkovou oporou lidí stejně intimně založených a díky tomu hluboce pochybujících o své vlastní lidské hodnotě. A právě kvůli takové opoře by bylo zapotřebí vytvářet spolu s obecnou kulturou (a integrovaně v jejím rámci !) ještě specifický okruh kulturních aktivit, jež by usměrnily zmatek v duších celých zástupů gayů a lesbiček. Taková část kulturních aktivit v četných evropských zemích zřejmě chybí. Avšak historie ukazuje, že bez svého bytného kulturního povědomí, obráceného dovnitř světa gayů a lesbiček i do většinové světa, jsou homosexuálně, respektive homoeroticky orientovaní lidé zatlačováni veřejným míněním pomyslně a případně i fakticky do

podsvětí. Jaké lidské škody z toho vzházejí, je rovněž z historické zkušenosti patrné. Dějiny gayů a lesbiček je zároveň i dějinami mýry lidské svobody.

Přitom společenství gayů má své nejryzejší opodstatnění v možnosti opravdového, lidsky hlubokého vztahu, ale také třeba jen v radosti ze života, již se mohou lidé navzájem podarovat, a obě tyto životní kvality jsou chválou Svojitěle. Snažme se tedy plně o vstřícnost mezi světem gayů a světem lidské většiny a prosíme Boha, aby nám k tomu dopomáhal.